

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

О.С. ЧМИР,
д.е.н., професор, заступник директора з наукової роботи НДЕІ

Методичні засади оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) та їх апробація в Україні

У статті досліджено питання наукового змісту категорій «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», зроблено огляд наукових публікацій з проблеми дослідження, описано оригінальний методичний інструментарій оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) та представлено результати його апробації на даних України за 2004–2010 роки.

В статье исследованы вопросы научного содержания категорий «инвестиционный климат» и «инвестиционная привлекательность», сделан обзор научных публикаций по проблеме исследования, описан оригинальный методический инструментальный оценивания инвестиционной привлекательности отраслей (видов экономической деятельности) и представлены результаты его апробации на данных Украины за 2004–2010 годы.

The questions of scientific maintenance of concepts «investment climate» and «investment attractiveness» are investigated in the article, the review of scientific publications is done on issue of research, the original methodical tool of evaluation of investment attractiveness of industries (types of economic activity) is described and the results of approbation of him are presented on information of Ukraine for 2004–2010 years.

Постановка проблеми. Актуальність теми визначається нагальною потребою в адекватному оцінюванні інвестиційної

привабливості галузей національної економіки з метою формування державної політики, націленої на залучення інвестицій саме у пріоритетні галузі, забезпечення інноваційного вектору розвитку України та прогресивних структурних зрушень.

Сказане підтверджують базові положення ряду стратегічних і програмних документів, зокрема:

– забезпечення інформацією про реальний стан, параметри та тенденції розвитку кожного сектору національної економіки, їх перспективи та стимулювання розвитку у встановленому напрямі; визначення чітких завдань, критеріїв застосування, меж та інструментів державного регулювання, створення ефективних стимулів для інвесторів, зокрема – щодо розвитку високотехнологічних виробництв; розвиток проектного інвестування за пріоритетними напрямками; активізація інвестиційної діяльності передбачені у Концепції «Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік», затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України №219-р від 21.03.2011 р. [1];

– практичне досягнення мети щодо створення сприятливих умов для надходження інвестицій заявлене у Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [2].

Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за розробку та впровадження економічної політики держави, потребують у своїй практичній діяльності методичного інструментарію,

який дозволить скоординувати інвестиційні процеси таким чином, щоб максимально ефективно використовувати інвестиційні ресурси (державні, приватні) відповідно до визначених галузевих пріоритетів та завдань структурної перебудови.

Крім того, центральні та місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування постійно мають опікуватись завданнями поліпшення інвестиційного середовища та визначення інструментів державного регулювання економічного розвитку. Це може бути забезпечене у тому числі завдяки моніторингу розвитку галузей економіки та адекватному оцінюванню їх інвестиційної привабливості.

Зважаючи на вищевикладене у Науково-дослідному економічному інституті проведене дослідження, основним завданням якого було опрацювання методики оцінювання рівня інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) та розроблення управлінських рішень у галузі економічної (у тому числі інвестиційної) політики [3, 4].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Встановлено, що в економічній літературі [5–35] існують різні підходи до визначення інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату держави, але досі не опрацьоване єдине узгоджене тлумачення як суті названих дефініцій, так і складових елементів й методів оцінювання.

Мета статті – за результатами системного вивчення вітчизняної та зарубіжної наукової літератури дати власне тлумачення таких понять, як «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», узагальнити відомі підходи до методології оцінювання інвестиційної привабливості та надати характеристику інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) України за 2004–2010 роки.

Виклад основного матеріалу. Як правило, більшість науковців визначають «інвестиційний клімат» як набір умов інвестування. Деякі дослідники виокремлюють фактори, якими характеризується інвестиційний клімат та навіть розрізняють рівні його формування. Разом із тим чіткого розподілу між тлумаченням інвестиційного клімату та привабливості досі не існує. До того ж у процесі аналізу основних підходів до тлумачення сутності поняття «інвестиційний клімат» ми з'ясували, що дана дефініція не повинна обмежуватись лише інвестиційною діяльністю, оскільки вона є невід'ємною складовою загальних умов здійснення підприємницької діяльності країни. Ми вважаємо, що інвестиційний клімат слід розглядати як складну дефініцію, що відображає базові умови ведення бізнесу. В ній мають бути відображені географічна, законодавча, політична складова, рівень криміногенності та корумпованості. Сказане дає підстави стверджувати, що інвестиційний клімат є однаковим для всіх однотипних економічних об'єктів (галузей або територій) держави і формується на макрорівні. Виключенням з цього правила є територіальні анклавні, де сформовані спеціальні умови ведення бізнесу (наприклад – СЕЗ і ТПР) або зроблені інші вилучення з фінансово-економічного та організаційно-правового режиму, що мають сприяти цілеспрямованому розвитку окремих галузей чи видів діяльності.

Виходячи з наведених визначень та зроблених узагальнень пропонується під інвестиційним кліматом розуміти базові умови здійснення підприємницької діяльності на певній території, що складаються з географічної, законодавчої, політичної компонент, а також компонент безпеки, свободи та умов ведення підприємницької діяльності.

У ряді робіт вітчизняних та зарубіжних науковців поняття «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» ототожуються [8, 24], але, на нашу думку, їх слід розрізняти.

Перші спроби дати адекватне визначення категорії «інвестиційна привабливість» містяться у дослідженні Л. фон Зінкендорфа, який ввів поняття «привабливість» країни і виробництва й визначив ключові фактори – наявність робочої сили, розвиток торгової та промислової інфраструктури» [25]. Недоліком цього підходу є те, що автор змішує поняття привабливості країни та виробництва, оскільки для потенційного інвестора фактори, що обумовлюють зазначені рівні привабливості будуть різними. До того ж, як зазначалося вище, на відміну від інвестиційного клімату інвестиційна привабливість формується на рівні окремих підприємств, територій та галузей під впливом ряду факторів.

У розвиток позиції Л. фон Зінкендорфу автори Й. Бехер та Ф. фон Горінг уточнили чинники привабливості країни, додавши до переліку такі: «державна підтримка рівня прибутковості виробництва не нижче за ставку банківського проценту, надання у користування державних земель і будівель з можливістю викупу» [25]. Ми вважаємо, що в даному випадку йдеться саме про інвестиційний клімат, а не привабливість.

Російські науковці З. Котляр та М. Акімов розглядають інвестиційну привабливість як «розподіл фактичних обсягів залучених інвестицій у регіон» [26]. На наш погляд, такий підхід є занадто вузьким, адже не завжди можна зробити висновок про можливість та доцільність здійснення інвестицій, орієнтуючись на розподіл обсягів фактично залучених у попередні періоди інвестицій.

На думку К. Тітова, інвестиційна привабливість – це «встановлення стійкого сукупного економічного ефекту від виробничо-господарської діяльності» [27].

І. Бланк трактує інвестиційну привабливість як «інтегральну характеристику окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату» [36]. Він наголошує на прямому зв'язку між інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом, тоді як, на наш погляд, інвестиційний клімат формується на загальнодержавному рівні та є єдиним для всієї країни.

А. Завгородній, Г. Вознюк та Т. Смовженко вважають, що інвестиційна привабливість – це «узагальнена характеристика переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів з позиції конкретного інвестора», й у подальшому відрізняють інвестиційну привабливість окремих регіонів, галузей економіки, реальних проектів, окремих фінансових інструментів [28].

Схожим є підхід Л. Кирик, яка вважає, що інвестиційна привабливість є «сукупністю характеристик можливих переваг та недоліків окремих напрямів та об'єктів з позиції конкретного інвестора, який здійснює інвестиційну діяльність у певній галузі регіону» [29].

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Н. Коренева пропонує розглядати інвестиційну привабливість як «сукупність об'єктивних можливостей і обмежень, що обумовлюють привабливість середовища і впливають на інтенсивність інвестування з використанням існуючих умов і передумов» [30].

М. Недашківський та О. Данілова вказують на те, що «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість регіонів» мають подібну сутність, оскільки передбачають максимальне врахування численних факторів, що впливають на прийняття інвестиційних рішень та подальшу реалізацію інвестиційних проектів [31].

На думку С. Гуткевич, інвестиційна привабливість – це «інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу» [32].

С. Іванов визначає інвестиційну привабливість як «категорію ринкової економіки, описану за допомогою системи різних об'єктивних ознак, які виражають взаємозв'язок економічних інтересів інвесторів з позитивними тенденціями соціально-економічного розвитку регіону» [33].

Огляд відомих підходів до визначення категорії «інвестиційна привабливість» [8, 24–33, 36] демонструє, що невід'ємною її складовою є характеристика переваг та недоліків об'єктів інвестування, з урахуванням яких потенційний інвестор може скласти об'єктивну картину можливості та доцільності вкладання інвестиційних ресурсів. Але в той же час більшість науковців не акцентує увагу на тому, що інвестиційна привабливість змінюється в часі, адже має задовольняти як поточні, так і перспективні запити інвесторів. Крім того, необхідно враховувати, що існують різні групи інвесторів, які мають різні ресурси, мотиви, ступінь мобільності тощо. Отже, і набір факторів, на які ці інвестори зважають, буде відрізнятися.

Узагальнюючи вищевикладене, пропонується під інвестиційною привабливістю розуміти інтегральну оцінку переваг та недоліків об'єктів інвестування, сформовану з урахуванням тенденцій попереднього розвитку, поточного стану та можливих перспектив, яка визначає можливість та доцільність здійснення інвестицій у певний економічний об'єкт (підприємство, галузь або територію).

З'ясовано [37], що зараз не існує єдиної узгодженої методики оцінювання інвестиційної привабливості галузей, яку можна було б адаптувати або застосовувати після певного удосконалення [30, 36–50]. Виявлена різноплановість у трактуванні складових елементів та принципів відбору як ключових факторів інвестиційної привабливості, так і показників, що їх описують. Крім того, використовувани в світі та в Україні методики побудовані переважно на експертних методах. Їхнє впровадження вимагає значних витрат фінансових ресурсів та масштабних трудовитрат, пов'язаних з розробкою анкет, формуванням репрезентативної вибірки респондентів, консультуванням та навчанням працівників, здійсненням опитувань, зведенням отриманих результатів тощо. Тому перш ніж розробити методичні рекомендації з оцінювання інвестиційної привабливості, необхідно узагальнити опрацьовані науковцями та практиками підходи, критично їх осмислити та визначити ключові позиції, на яких слід будувати власні підходи. Нами були розглянуті методики, що забезпечують оцінювання еконо-

мічних об'єктів різного масштабу: мікро– (підприємства), мезо– (регіон, галузь) та макрорівня (країна).

Це дозволило систематизувати уявлення про схему, методичні засади, принципи, фактори та критерії оцінювання, визначити спільні риси та відмінності [30, 36–50].

Доведено, що при оцінюванні інвестиційної привабливості галузей необхідно забезпечити комплексний підхід, враховуючи особливості поточного етапу розвитку економічної системи, характер економічних об'єктів, їх масштаб, специфіку поведінки, фактори внутрішнього і зовнішнього інвестиційного середовища. Цих принципів слід дотримуватись і при визначенні складу показників. Важливе значення також має недопущення суб'єктивізму в розрахунках та забезпечення раціонального співвідношення складових інвестиційної привабливості, представлених певними групами показників. Адже надмірно широкий перелік показників або завищення їх значимості може призвести до помилкових висновків, що спричинить хибні управлінські рішення. Запропоновано в основу методики оцінювання інвестиційної привабливості галузей покласти систему показників, які будуть гнучкими та підлягатимуть коригуванню в залежності від вирішуваних завдань.

Встановлено, що недоцільно орієнтуватись на «усереднені» (знеособлені) уявлення про мотиваційну поведінку інвесторів. Адже від правильного вибору основних груп інвесторів та формування адекватного їх інтересам набору основоположних факторів залежить точність подальших оцінок. Пропонується спиратись на розподіл інвесторів відповідно до мети інвестування, виділяючи дві групи – стратегічних і тактичних, адже саме такий розподіл дозволить більш чітко розмежувати їх інтереси та головні чинники прийняття інвестиційних рішень.

Визначено, що при стратегічному інвестуванні ресурси вкладаються з метою забезпечення контролю за діяльністю підприємства чи галузі, а також участі у прийнятті стратегічно важливих управлінських рішень. Такий інвестор, як правило, не орієнтований на отримання доходу у найближчі після вкладення інвестиційних ресурсів роки. Його інтереси лежать у площині укріплення позицій підприємств галузі, зростання їх конкурентоспроможності, входження на нові ринки, забезпечення стабільності розвитку власного бізнесу. Найважливішим завданням при стратегічному інвестуванні є завойовування найбільш перспективних у довгостроковому періоді ринкових «ніш». Стратегічні інвестори мають на меті реалізацію своїх середньо– і довгострокових програм, які реалізуються шляхом експансії або укріплення позицій власного бізнесу завдяки захопленню нових ринків, отриманню доступу до певних ресурсів, забезпеченню домінуючого положення в галузі тощо. При цьому серед мотивів інвестиційної поведінки «стратегів», як правило, відсутнє очікування швидкої окупності вкладених ресурсів або суттєво вищої за середню прибутковості інвестиційних вкладень.

При тактичному інвестуванні підприємці вкладають ресурси з метою швидкого отримання прибутку, який є суттєво вищим за середній, або задля регулярного гарантованого отримання «нормального» прибутку.

Розроблена структурно-логічна схема оцінювання інвестиційної привабливості, яка складається з семи етапів, що передбачають:

- 1) формування бази «вхідних» даних (36 показників);
- 2) їх стандартизацію (нормування);
- 3) зважування змінних у розрізі дев'яти компонент;
- 4) розрахунок значень окремих компонент;
- 5) зважування компонент як складових інтегрального показника;
- 6) розрахунок субінтегральних (стратегічного, тактичного) та зведеного інтегрального показника;
- 7) інтерпретацію отриманих результатів.

Сформована та належним чином структурована система показників, які характеризують базові фактори інвестиційної привабливості й застосовуються стратегічними і тактичними інвесторами при здійсненні попереднього оцінювання варіантів вкладання коштів (інвестиційної привабливості), а також враховуються ними у процесі формування власних інвестиційних програм. Обґрунтована доцільність оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) з позицій стратегічних інвесторів за 6 компонентами, які характеризуються за допомогою 21 показника, а для тактичних інвесторів – за трьома компонентами, та, відповідно, за 15 показниками (рис. 1).

Розроблена оригінальна методика оцінювання інвестиційної привабливості галузей, що складається з інструктивно-описової частини та додатків, в яких міститься вичерпна інформація про «вхідні» дані, компоненти та порядок розрахунку інтегральних показників інвестиційної привабливості.

Ця методика являє собою сукупність принципів, порядку проведення розрахунків та організаційних процедур оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) й запровадження цілісної системи відстеження змін, що відбуваються в інвестиційній сфері країни. Застосування даної методики забезпечить регулярний моніторинг рівня інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) як важливого індикатору стану національної економіки.

Методикою передбачено, що за інформацією з офіційних джерел формується база даних показників оцінювання інвестиційної привабливості у розрізі стратегічних і тактичних інвесторів. З використанням зазначених даних проводиться розрахунок базових показників, за якими безпосередньо визначаються компоненти інвестиційної привабливості. Нормування показників забезпечує перехід від абсолютних значень до нормованих, що своєю величиною характеризують ступінь наближення до оптимального значення, тобто перехід до такого масштабу вимірювань, коли «найкращому» значенню показника відповідає значення 1, а «найгіршому» – значення 0.

Усі показники (x_i) поділяються на стимулятори та дестимулятори. Нормування для стимуляторів окремо за кожним показником в межах одного року для усіх елементів сукупності, що являють собою набір галузей (видів економічної діяльності), проводиться за формулою:

$$X'_{ij} = (x_{ij} - x_{ij \min}) / (x_{ij \max} - x_{ij \min}), \quad (1)$$

де X'_{ij} – нормоване значення l -го показника i -го виду економічної діяльності j -го року;

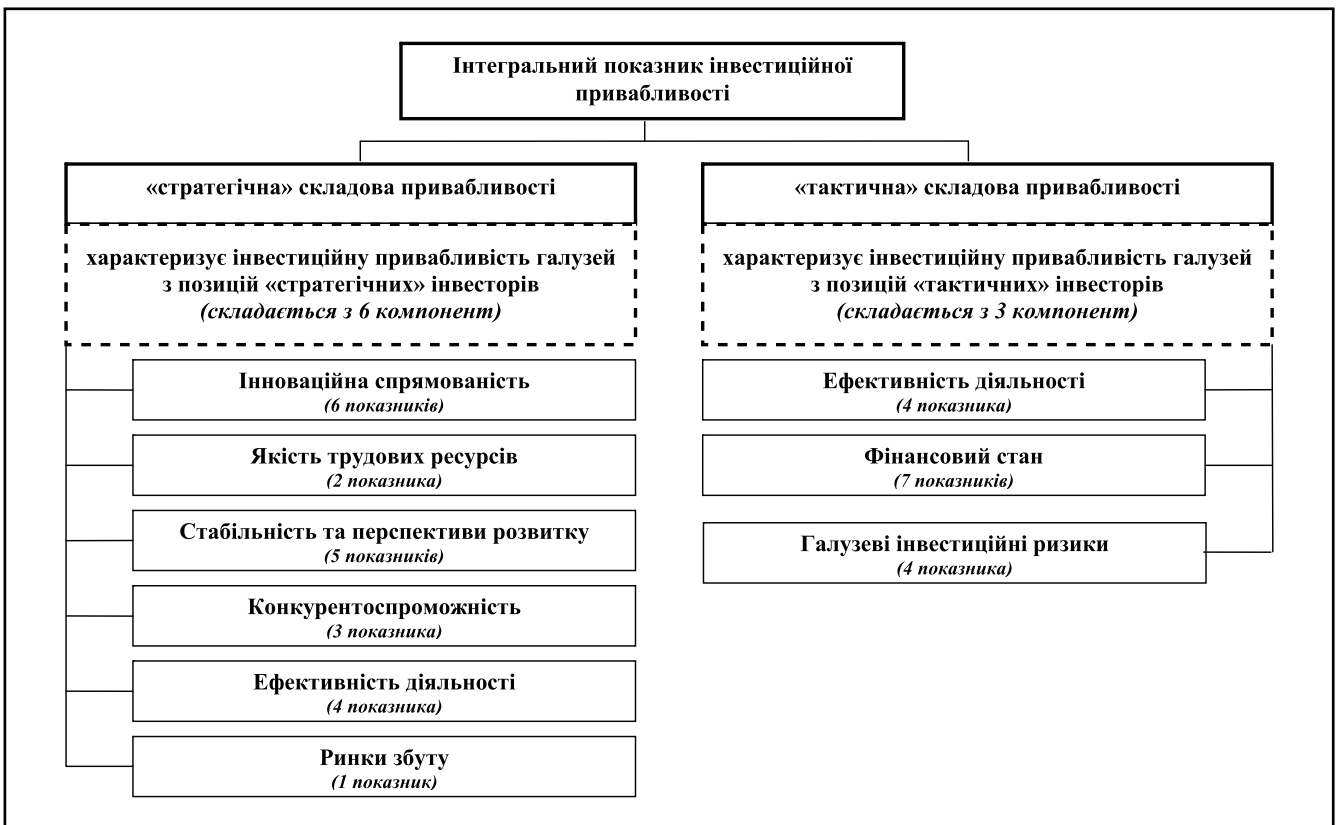

Рисунок 1. Структура інтегрального показника інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності)

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

x_{ij} – значення l -го «вхідного» показника i -го виду економічної діяльності j -го року;

$x_{ij \max}$ – максимальне значення l -го «вхідного» показника серед усіх значень цього показника для досліджуваних галузей (видів економічної діяльності) для j -го року;

$x_{ij \min}$ – мінімальне значення l -го «вхідного» показника серед усіх значень цього показника для досліджуваних галузей (видів економічної діяльності) для j -го року;

l – позначення показника, для якого проводиться розрахунок;

$l = [1; 21]$ для стратегічних та $l = [1; 15]$ для тактичних інвесторів.

Нормування для дестимуляторів окремо за кожним показником в межах одного року для усіх елементів сукупності, що являють собою набір галузей (видів економічної діяльності), проводиться за формулою:

$$X'_{ij} = (x_{ij \max} - x_{ij}) / (x_{ij \max} - x_{ij \min}). \quad (2)$$

Значення окремих компонент інвестиційної привабливості для стратегічних і тактичних інвесторів розраховуються таким чином:

$$K = (k_1 \times X'_{1ij}) + (k_2 \times X'_{2ij}) + \dots + (k_e \times X'_{ij}). \quad (3)$$

Слід зазначити, що при визначенні вагових коефіцієнтів для усіх показників та компонент, з яких складаються стратегічний і тактичний індикатори інвестиційної привабливості, використано метод головних компонент. Він підтвердив свою перевагу порівняно з іншими методами.

Інтегральний показник інвестиційної привабливості для стратегічних (I_s) і тактичних (I_t) інвесторів в межах кожного року по досліджуваній сукупності галузей (видів економічної діяльності) розраховується за формулою:

$$I_s = k_{s1} \times K_{s1} + k_{s2} \times K_{s2} + \dots + k_{sm} \times K_{sm}, \quad (4)$$

$$I_t = k_{t1} \times K_{t1} + k_{t2} \times K_{t2} + \dots + k_{tm} \times K_{tm}, \quad (5)$$

де m – кількість компонент, за якими оцінюється інвестиційна привабливість; $m = [1; 6]$ для стратегічних та $m = [1; 3]$ для тактичних інвесторів.

Зведений інтегральний показник інвестиційної привабливості (I) являє собою сукупність відповідних показників для стратегічних і тактичних інвесторів та в межах кожного року по досліджуваній сукупності галузей (видів економічної діяльності) розраховується за формулою:

$$I = (I_s + I_t) / 2. \quad (6)$$

Результати розрахунків заносяться до відповідної таблиці. Далі визначаються ранги інтегральних показників інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності).

Важливим елементом аналізу є побудова матриці (або карти) інвестиційної привабливості, яка допомагає наочно представити показники поточного стану кожної галузі у декартовій системі координат. Карта являє собою матрицю розміром 3×3 , що базується на використанні перехресної класифікації стратегічного (вісь абсцис) і тактичного (вісь ординат) інтегральних індикаторів конкретного виду економічної діяльності. Це дозволяє виділити дев'ять типових положень галузей, що відрізняються за рівнем стратегічних і тактичних переваг.

Карта надає схематичне зображення у двовимірній площині структури видів економічної діяльності економіки України, які мають:

– найбільш значимий статус на ринку інвестицій – квадрант 9 (s3; t3);

– найменш значимий статус – квадрант 1 (s1; t1), які не є перспективними для залучення будь-яких інвестицій, – як стратегічних, так і тактичних;

– мають сильні позиції з точки зору вмотивованості тактичних інвестицій квадранти 7 (s1; t3), 8 (s2; t3), тоді як квадранти 3 (s3; t1), 6 (s3; t2) – для стратегічних.

Наступна стадія інтерпретації результатів оцінювання – визначення тенденцій розвитку. Для цього будується таблиця, до якої у формі графічних символів заноситься інформація про покращання ($\square$), погіршення ($\downarrow$) або незмінність ($\approx$) інтегральних показників для стратегічних і тактичних інвесторів.

За аналогічним принципом будується таблиця, до якої заносяться відомості про квадрант, який займала у різні роки певна галузь у полі матриці інвестиційної привабливості.

Детальний аналіз позицій кожної галузі та причинно-наслідкових зв'язків можна зробити, виокремлюючи «слабкі ланки» інтегрального показника, – компоненти та прості показники, з яких вони складаються. Для цього повторно аналізуються усі матеріали проведених розрахунків з акцентом на компоненти, які мають відносно низькі значення, а також показники, які їх відображають.

Ті компоненти, які мають найнижчі абсолютні значення або погіршили свою оцінку з плином часу, потребують додаткового вивчення з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків й визначення можливих напрямів здійснення регулюючого впливу. Такий підхід дозволить опрацювати більш зважені управлінські рішення, цільовим чином спрямовані на подолання проблем або нівелювання чинників, які здійснюють негативний вплив.

Отже, оцінювання інвестиційної привабливості галузей національної економіки (видів економічної діяльності) здійснюється з метою визначення найбільш та найменш привабливих для залучення інвестицій галузей національної економіки (видів економічної діяльності) станом на певний момент (рік) та за визначений проміжок часу (у ретроспективі). Ця інформація при співставленні з галузевими пріоритетами дозволить уповноваженим органам формувати державну стратегію інвестиційного розвитку та обирати інструменти цільового заохочення інвестицій.

Апробація авторської методики дала можливість на практиці довести дієвість запропонованих підходів, визначити рівень надійності отриманих інтегральних показників та встановити тенденції розвитку галузей (видів економічної діяльності) з позицій їх інвестиційної привабливості. Для цього на підставі відкритої офіційної інформації Державного комітету статистики і Національного банку України сформована база даних «вхідних» показників, які використовуються для оцінювання інвестиційної привабливості дев'яти видів економічної діяльності та десяти галузей промисловості за період 2004–2010 років.

Розраховано інтегральний показник інвестиційної привабливості галузей національної економіки за вказаний період, для чого:

– по-перше, визначено диференційовані інтегральні показники інвестиційної привабливості для стратегічного і тактичного інвестора у розрізі вказаних років;

– по-друге, проведено розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості, що поєднує оцінки, зроблені для стратегічних і тактичних інвесторів;

– по-третє, визначено ранги галузей промисловості та видів економічної діяльності на підставі абсолютних значень інтегральних показників, побудовано матриці інвестиційної привабливості (рис. 2, 3).

Встановлено, що найбільш привабливою як для тактичних, так і для стратегічних інвесторів залишається торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Інші види економічної діяльності впродовж 2004–2009 років не були привабливими для стратегічних інвесторів.

Найкращі показники з позицій тактичних інвесторів у 2004–2006 роках мала фінансова діяльність, яка у 2007–2009 роках почала конкурувати з такими видами економічної діяльності, як сільське господарство, мисливство, лісове господарство, а також транспорт та зв'язок.

З погляду тактичних інвесторів постійно покращувалися перспективи сільського господарства, мисливства та лісового господарства, яке перемістилося з «середньої» (у 2004–2006 роках) до «високої» позиції (2007–2009 роки). Також постійно збільшувалася зацікавленість з боку тактичних інвесторів транспортом і зв'язком.

Промисловість, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям мали у 2004–2005 роках слабкі позиції, але починаючи з 2006 року вони демонструють «середній» рівень зацікавленості з боку тактичних інвесторів.

Стабільно «середні» позиції для тактичних інвесторів мало будівництво, готелі і ресторани, а також надання комунальних та

індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту. Але у 2009 році ця діяльність стала втрачати інтерес для тактичних інвесторів, залишаючись постійно нецікавою для стратегів.

Позитивною є динаміка інвестиційної привабливості виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, яке впродовж 2004–2008 років займало «середню» позицію, а з 2009 року перемістилося на «найвищу».

«Середню» позицію впродовж 2004–2008 років займали машинобудування і оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, що були привабливими для тактичних і стратегічних інвесторів, але у 2009 році спостерігалось зростання зацікавленості з боку тактичних інвесторів щодо розвитку машинобудування.

Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів зазнало поступової зміни позицій: від максимального інтересу з боку тактиків у 2004–2007 роках до «середнього» для обох груп інвесторів.

Добувна промисловість, а також виробництво та розподілення електроенергії, газу та води у 2004–2008 роках не були цікавими для стратегів (за виключенням 2009 року). Разом із тим впродовж всього досліджуваного періоду виробництво та розподілення електроенергії, газу та води мало низьку інвестиційну привабливість і для тактиків, які розпочали цікавитися галуззю лише у 2009 році. Добувна промисловість мала стабільно середні позиції щодо залучення інвестицій з боку тактиків.

Легка промисловість у досліджувані роки для стратегічних інвесторів не була привабливою, а з погляду тактиків займала «середні» позиції. Але з 2009 року як стратегічні, так і тактичні інвестори підвищили свою зацікавленість щодо розвитку галузі.

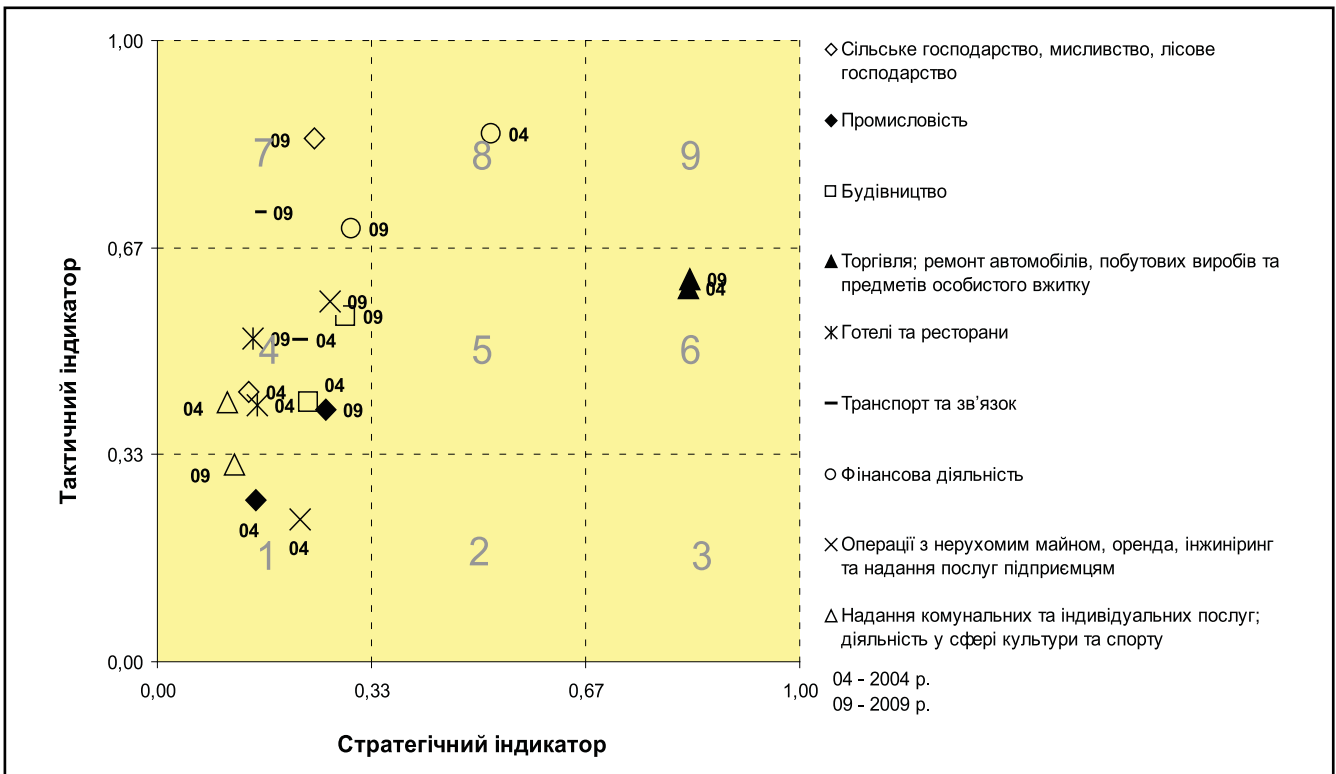

Рисунок 2. Матриця інвестиційної привабливості видів економічної діяльності України (2004 та 2009 роки)

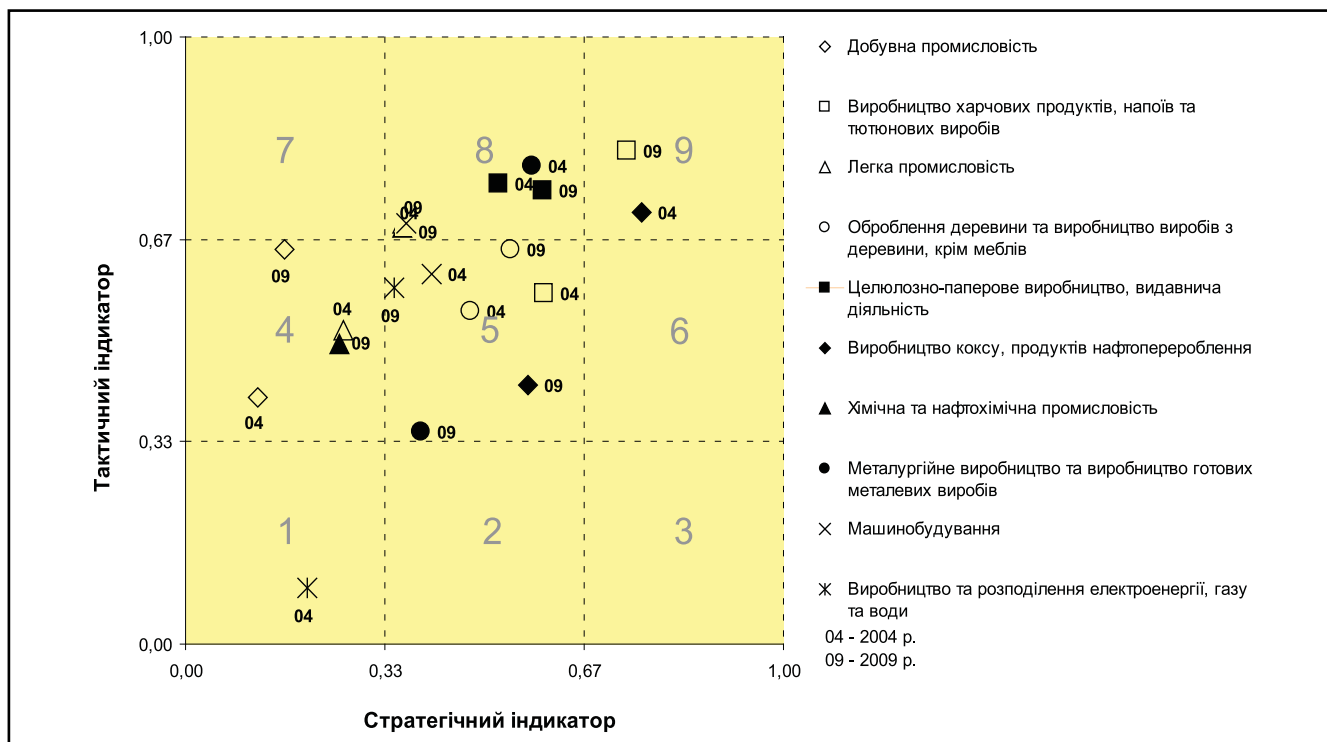

Рисунок 3. Матриця інвестиційної привабливості галузей промисловості України (2004 та 2009 роки)

Також відбувалося зниження зацікавленості як стратегічних, так і тактичних інвесторів у розвитку хімічної та нафтохімічної промисловості.

Більш детальне вивчення компонентів інвестиційної привабливості у розрізі показників, з яких вони складаються, дозволить на наступних етапах дослідження сформулювати уявлення про «слабкі місця» галузей (видів економічної діяльності), які, очевидно, стали причиною їх низького інвестиційного рейтингу.

Перевірка надійності отриманих результатів довела дієвість підготовленої методики.

Висновки

Таким чином, у процесі дослідження [3, 4] теоретично обґрунтовані й належним чином описані основні положення методики оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності). Аналіз отриманих за її допомогою інтегральних показників (їх рівня, структури, динаміки) може бути покладений в основу формування державної стратегії соціально-економічного (у тому числі інвестиційного) розвитку, а також використаний при розробленні пропозицій до стратегічних і програмних документів у галузі економічної політики в частині інвестиційного розвитку, галузевих пріоритетів та інструментів цільового заохочення інвестицій.

Література

1. Концепція Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України №219-р від 21.03.2011 р.): [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=219-2011-%FO>

2. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». –

Комітет з економічних реформ при Президентіві України: [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/files/O/9/programa_reform.pdf

3. Розроблення методичних рекомендації щодо здійснення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості галузей національної економіки: звіт про НДР (заключний): 09–10 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; кер. О.С. Чмир; викон. Т.К. Кваша, Д.П. Касьяненко, О.М. Шкільнюк [та ін.]. – 2010. – 512 с. – №ДР 0110U002824. – Інв. №0711U001064

4. Розроблення моделі формування управлінських рішень у галузі інвестиційної політики держави відповідно до визначених пріоритетів: звіт про НДР (проміжний): 11–11 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; кер. О.С. Чмир; викон. Т.К. Кваша, Д.П. Касьяненко, О.М. Шкільнюк [та ін.]. – 2011. – 226 с. – №ДР 0111U003942.

5. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.

6. Струніна В. Шляхи поліпшення інвестиційного клімату в Україні / Струніна В. // Економіка України. – 2001. – №9. – С. 11–16.

7. Іващук І.О. Мотиваційні фактори формування інвестиційного клімату регіону / Іващук І.О. // Фінанси України. – 1998. – №1. – С. 72–77.

8. Фоломьев А. Инвестиционный климат регионов России и пути его улучшения / А. Фоломьев, В. Ревазов // Вопросы экономики. – 1999. – №9. – С. 57–68.

9. Лесечко М.Д. Інвестиційний клімат: теорія і практика / М.Д. Лесечко, А.О. Чемерис, О.М. Чемерис. – Українська Академія держ. управління при Президентіві України. Львівський філіал. – Л.: ЛФ УАДУ, 2001. – 166 с.

10. Іноземні інвестиції та національний капітал: парадигма взаємодії. Матеріали п'ятнадцятого засідання «круглого столу» «Безпека економіч-

них трансформацій»: [Електронний ресурс] / Режим доступу до журналу: <http://www.niss.gov.ua/Table/Stol15/index.htm>

11. Стратегія розвитку України: теорія і практика / [За ред. О.С. Власюка]. – К.: НІСД, 2002. – 864 с.
12. Оробчук М.Г. Формування сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій в Україну: конспект лекцій / М.Г. Оробчук. – Львів: Ред.-вид. відділ Львів. університету, 1997. – С. 4.
13. Пешко А.В. Інвестиції: їх значення, види та форми / А.В. Пешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №2. – С. 3–6.
14. Ковалишин П. Формування інвестиційного клімату та ефективність діяльності на ринку венчурного інвестування / П. Ковалишин // Економіст. – 2009. – №2. – С. 44–47.
15. Болейко Ю.О. Оцінка інвестиційного клімату регіону / Ю.О. Болейко // Фінанси України. – 2000. – №7 – С. 79–88.
16. Барановський О.І. Інвестиційна безпека / О.І. Барановський // Фінанси України. – 1998. – №9. – С. 60–65.
17. Карпінський Б.А. Інвестиційний клімат в Україні / Б.А. Карпінський // Фінанси України. – 2001. – №7. – С. 139–148.
18. Інвестиційна привабливість регіону: сутність та фактори формування: збірник наукових праць УФЕІ / відп. Ред. І. Горленко, Л. Тарангул. – Київ. – 1997. – №1. – С. 63–72.
19. Губський Б. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. Губський. – К.: Наукова думка, 1998. – 391 с.
20. Носова О.В. Інвестиційний клімат України: основні напрями поліпшення / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №1. – С. 59–65.
21. Ванькович Д. Інвестиційний клімат в Україні та шляхи його поліпшення: економіко-правовий аспект / Данило Ванькович, Назар Демчишак // Економіст. – №4. – 2007. – С. 79–81.
22. Исследование инвестиционного климата регионов России: проблемы и результаты [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.raexpert.ru/researches/regions/investclimate/#foreign>
23. Smith W. Understanding the investment climate / Warrick Smith, Mary Hallward-Driemeier // Finance & Development. – 2005. – March. – P. 40–43.
24. Цакунов С. Инвестиции в России: ожидание оттепели / С. Цакунов // Рынок ценных бумаг. – 1998. – №6. – С. 105.
25. Экономическая теория: Хрестоматия / [Сост. Е.Ф. Борисов]. – М.: Высшая школа, 1996. – 250 с.
26. Котляр З. Инвестиционная привлекательность регионов России / З. Котляр // Деловой мир. – 1993. – 15 сентября. – С. 8–10.
27. Титов К. Как обустроить наш общий дом. Регион крупным планом / К. Титов // Российская Федерация. – 1995. – №1. – С. 27–34.
28. Фінансовий словник / [А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко]. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с.
29. Кирик Л.В. Побудова однофакторних та багатфакторних моделей для дослідження інвестиційної привабливості регіону на прикладі Хмельницької області / Л.В. Кирик // Держава та регіони: Економіка та підприємництво. – 2008. – №1. – С. 59–65.
30. Коренева Н.А. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні / Н.А. Коренева // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №2. – С. 106–111.
31. Недашківський М.М. Інвестиційні процеси в Україні: навч. посібник / О.Д. Данілов, М.М. Недашківський. – Ірпінь, 2001. – 178 с.

32. Гуткевич С.О. Формування інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки: дис. ... доктора екон. наук: 08.07.02 / Гуткевич Світлана Олександрівна – К., 2004. – 31 с.
33. Іванов С.В. Інвестиційна привабливість регіонів та видів економічної діяльності регіональної економіки: дис. ... кандидата екон. наук: 08.10.01 / Іванов Сергій Володимирович. – Сімферополь, 2005. – 180 с.
34. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій дослідження стану бізнес – клімату в Україні» (№58 від 25.02.2008): [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=113915&cat_id=32854
35. Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=212>
36. Бланк І.А. Инвестиционный менеджмент / Бланк И.А. – Киев: МП «ИТЕМ» ЛТД, 1995. – 448 с.
37. Матвієнко П.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів / П.В. Матвієнко // Економіка та держава. – 2008. – №12. – С. 66–74.
38. Інвестиційний рейтинг регіонів України у 2002 році. Економічні есе / [Відпов. ред. В. Пинзеник]. – К.: Інститут реформ, 2002. – 52 с.
39. Кузьмін О.Є. Економіка та менеджмент: Навчальний посібник / О.Є. Кузьмін. – Львів: Держ. ун-т «Львівська політехніка», 1996. – 827 с.
40. Іванов В.В. Муниципальный менеджмент / В.В. Иванов, А.Н. Коброва. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 718 с.
41. Туболець І.І. Чинники формування інвестиційної привабливості регіону / І.І. Туболець // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №20. – С. 9–11.
42. Харламова Г.О. Методика оцінки інвестиційної привабливості галузей промисловості України / Г.О. Харламова // Інвестиції: практика і досвід. – 2008. – №6. – С. 11–18.
43. Валинурова Л.С. Управление инвестиционной деятельностью: учебник / Л.С. Валинурова, О.Б. Казакова. – М.: КНОРУС, 2005. – 384 с.
44. Журнал «Експерт»: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.expert.ru/expert/ratings/regions/index.shtml>
45. Mia I. Benchmarking National Attractiveness for Private Investment in Latin American Infrastructure / Mia I., Estrada J., Geiger T. // The Global Competitiveness Network: World Economic Forum. – Switzerland: Geneva, 2007. – 48 p.
46. Doing business 2009. Country profile for Ukraine / The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. – Washington. – 2009. – 85 p.
47. Балацький О.Ф. Управління інвестиціями: навч. посібник / О.Ф. Балацький, О.М. Теліженко, М.О. Соколов. – Суми: Університетська книга, 2004. – 232 с.
48. Процьків О.П. Матрична модель інвестиційної привабливості об'єктів приватизації / О.П. Процьків // Фінанси України. – 2005. – №8. – С. 37–49.
49. Внукова Н. Оцінка соціально-економічного стану районів Харківської області за рейтинговим принципом / Н. Внукова, І. Колот, Ю. Худокормова // Економіка України. – 2002. – №1. – С. 80–83.
50. Манцуров І.Г. Методологія статистичного оцінювання економічного зростання та конкурентоспроможності країни: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.03.01 «Статистика» / І.Г. Манцуров. – Київ, 2006. – 36 с.